

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Кафедра мов і методики їх викладання

О.Б.Мамчич, І.П.Калініна

РИТОРИКА

**Навчально-методичний посібник
для студентів факультету
дошкільної, початкової освіти і мистецтв**

Чернігів – 2020

УДК 808.5(075.8)
ББК Ш7я73
Р 55

Рецензенти:

Столяр М.Б., доктор філософських наук, професор кафедри філософії і культурології НУЧК імені Т.Г.Шевченка.

Барнич О.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання НУЧК імені Т.Г.Шевченка..

Мамчич О.Б., Калініна І.П.

Риторика. Навчально-методичний посібник для студентів факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв. – Видання 2-ге, доповнене. – Чернігів, НУЧК, 2020. – 40 с.

Проаналізовано концепцію та основні напрямки створення інноваційної технології навчання, що є побудованою за принципом модульності змісту процесу вивчення дисциплін лінгвістичного циклу педагогічного вишу у контексті НУШ. Освітню технологію розроблено на кафедрі мов і методики їх викладання факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Основою її є принципи самостійної роботи студентів та індивідуально орієнтована модель засвоєння навчального матеріалу.

Для студентів і викладачів педагогічних ВНЗ.

УДК 808.5(075.8)
ББК Ш7я73

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (протокол № 2 від 22 жовтня 2020 р.)

© Мамчич О.Б., Калініна І.П., 2020

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

В умовах демократизації та гуманізації освіти, інтеграційний контекст України до світового освітнього простору висуває особливі вимоги до вивчення лінгводисциплін у педагогічному виші. Уваги потребують педагогічні розвідки щодо розробки та впровадження таких моделей мовної підготовки, які сприятимуть становленню конкурентноспроможних, висококваліфікованих фахівців у контексті НУШ.

Однією з важливих умов успішного навчання дисциплін лінгвоциклу є оволодіння ними відповідно до мети якісної підготовки майбутніх педагогів до практичної роботи. Особливе місце у визначенні цього завдання належить роботі з формування комунікативної компетентності.

Відповідно до Освітньо-професійної програми вищої освіти та Освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього спеціаліста **критеріями формування комунікативної компетентності** є: теоретичні знання дисциплін лінгвістичного циклу, практичні вміння (гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні) та навички застосування знань і вмінь як складників комунікативної культури мовної особистості сучасного педагога.

Концептуальною ідеєю посібника є положення щодо формування лінгвокомпетентності особистості майбутнього вчителя, що є нагальною потребою суспільства, базується на психолого-педагогічній теорії та практиці, спрямована на реалізацію міжособистісних відносин у професійній діяльності і створення умов для вдосконалення мовної та мовленнєвої культури студентів.

Оскільки мовний та мовленнєвий компонент є головною ланкою практичної діяльності вчителя початкової школи та педагога-вихователя ЗДО, виникає потреба в удосконаленні структури і моделей формування їхньої особистісної інтелектуальної професіограми. Основною метою вивчення мови є комунікативність, вільне спілкування у всіх сферах життя, особливо – професійній педагогічній діяльності. Саме комунікативний метод орієнтує дитину на збудження потреби у нових словах і знаннях, отже – активізує пізнавальну діяльність молодших школярів і дошкільнят, сприяє пошукові оригінальних форм її розвитку.

На засадах категорій, законів та принципів загальної риторики створено модель професійної мовленнєвої підготовки майбутнього вчителя початкової школи та педагога-вихователя ЗДО у межах педагогічної риторики. Професійно зорієнтований курс риторики дозволяє сформувати комунікативну компетентність майбутнього спеціаліста.

Методичний посібник є узагальненням досвіду роботи кафедри мов і методики їх викладання НУЧК імені Т.Г.Шевченка та авторською методикою, що є пов'язаною з теоретичною обумовленістю та експериментальною розробкою професійно орієнтованого предмета, основою якого є **риторичні знання**.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
курсу «Риторика» для студентів
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма є узагальненням досвіду роботи кафедри мов і методики їх викладання факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка та авторською методикою, що пов'язана з теоретичною обумовленістю та експериментальною розробкою професійно орієнтованого предмета, основою якого є риторичні знання.

Майбутній педагог має знати специфіку педагогічного спілкування, володіти професійним мовленням, нормами мовленнєвої поведінки, оскільки саме вони є факторами, що забезпечують результативність та ефективність діяльності вчителя і педагога-вихователя ЗДО. Саме у риторичі є розробленими загальні закони та принципи мовленнєвої поведінки, є описаними практичні можливості їхнього використання у різноманітних ситуаціях спілкування.

Предмет вивчення курсу «Риторика»: програмовий матеріал передбачає послідовний виклад основних закономірностей методики риторики і мистецтва літературної мови як ознаки культури мовлення і загальної культури людини, педагога. Вчитель (педагог-вихователь ЗДО) має володіти основними законами і методикою риторики, мистецтва грамотного мовлення.

МАЄ ЗНАТИ:

- теоретичні засади риторики, які є спрямованими на рішення завдань, що є пов'язаними з життєвою і професійною діяльністю майбутнього фахівця;
- специфічні форми спілкування у різних сферах мовлення;
- особливості реалізації видів мовленнєвої діяльності, що є обумовленими характером професії педагога;

МАЄ ВМІТИ:

- застосовувати на практиці риторичні знання, оскільки курс риторики передбачає професійну орієнтацію та має прикладний характер;
- застосовувати досвід комунікативно-творчої діяльності щодо створення особистісно-орієнтованих професійно значущих педагогічних жанрів мовлення.

Мета вивчення курсу «Риторика»: формування мовленнєвих умінь і навичок, необхідних для практичної роботи майбутніх педагогів. Основою такої мети є **риторичний підхід**, орієнтований на пошук, теоретичне осмислення і практичне втілення оптимальних шляхів оволодіння грамотним професійним мовленням.

Саме слово, мовлення є основним інструментом спілкування вчителя, вихователя, засобом реалізації дидактичної мети та оптимізації завдань лінгвістичного характеру.

Дидактичною метою курсу є:

- оволодіння риторичними знаннями щодо сутності, правил та норм спілкування, вимог до мовленнєвої поведінки у різноманітних комунікативно-мовленнєвих ситуаціях;

– усвідомлення ситуації професійного спілкування у сфері навчання, особливостей комунікативно-мовленнєвих ситуацій, що є характерними для професійної діяльності тих, хто навчається;

– оволодіння досвідом аналізу та створення професійно значущих типів висловлення; розвиток творчо активної мовної та мовленнєвої особистості, що вміє застосовувати теоретичні знання та сформовані вміння та навички у нових умовах комунікативних ситуацій та здатної шукати і знаходити особисті рішення професійних завдань.

РОЗПОДІЛ ПРОГРАМОВОГО З КУРСУ «РИТОРИКА»

I. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА.

Вступ.

Сутність риторики. Основні етапи розвитку риторики. Сучасна риторика та її зв'язки з іншими науками.

Закони риторики. Основні поняття класичної риторики (логос, етос, пафос, топос). Основні розділи класичної риторики (інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція). Закони риторики (концептуальний закон, закон моделювання аудиторії, стратегічний закон, тактичний закон, закон ефективної комунікації, мовленнєвий закон, системно-аналітичний закон).

Ораторське мистецтво. Якості оратора (голос, жести, міміка, рухи, емоційність, красномовство). Ораторське слово. Оратор і його аудиторія. Стратегія і тактика оратора. Структура ораторської промови (внутрішня основна частина, звернення промови).

Педагогічне спілкування.

Специфіка педагогічного спілкування, його функції. Інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна (організаторська), комунікативно-виховна функції спілкування.

Види спілкування, професійна обумовленість і характеристики. Невербальне спілкування. Специфіки видів спілкування, що виділяються за різними підставами.

Особистісно-професійна взаємодія педагога та учня, вихованця ЗДО. Професійно значущі якості вчителя, вихователя. Стилї та пріоритети педагогічного спілкування.

Урок та навчально-комунікативна ситуація спілкування. Мовленнєва ситуація у педагогічному спілкуванні. Етапи уроку та навчально-мовленнєва ситуація.

Мовленнєва діяльність педагога.

Поняття мовленнєвої діяльності. Види мовлення. Етапи створення та сприйняття текстів. Механізм мовлення. Текст (висловлення) як одиниця комунікації. Жанри мовлення. Категорії тексту. Стилїстичне забарвлення тексту.

Педагогічне мовлення. Особливості педагогічного мовлення. Моделі підготовки усного мовлення.

Письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності. Письмо та мовлення. Писемні жанри мовлення педагога.

Слухання як вид мовленнєвої діяльності. Функції слухання. Професійне педагогічне слухання. Види, засоби та моделі професійного педагогічного слухання. Умови ефективного педагогічного слухання.

Читання у професійній діяльності педагога. Читання як вид мовленнєвої діяльності. Прийоми змістової обробки тексту в процесі реалізації видів читання. Вторинні тексти. Специфіка читання художнього тексту.

Культура мовленнєвої діяльності педагога.

Культура мовлення педагога. Етичні, комунікативні, мовні та мовленнєві норми.

Мовленнєвий вчинок у педагогічному спілкуванні, його специфіка та види.

Комунікативно-мовленнєва активність педагога, її суть, види та рівні.

Роль інтонації у педагогічному спілкуванні. Інтонація, її функції та основні елементи. Одиниці інтонації. Інтонаційні стилі мовлення педагога. Індивідуальні стилі мовлення педагога.

Педагог як комунікативний лідер. Моделі мовлення педагога для реалізації комунікативної мети.

Професійні жанри мовлення педагога.

Пояснювальний момент у мовленні педагога. Порівняння як логічна операція у пояснювальному монологі педагога.

Рецензія – професійний жанр писемного мовлення педагога.

Педагогічний діалог у різних комунікативних ситуаціях уроку.

Вимоги до усних відповідей учнів, вихованців. Аналіз усної відповіді.

Узагальнення мовлення педагога на підсумковому етапі уроку. Узагальнення як жанр мовлення. Специфіка мовленнєвих засобів узагальненого мовлення педагога.

Основи техніки мовлення. Мовленнєво-голосовий тренінг.

II. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА.

Тема 1. Вступ. Специфіка педагогічного спілкування.

Аналіз змісту, предмета, мети і завдання курсу «Риторика». До якого типу професій має відношення професія педагога (людина – природа, людина – техніка, людина – художній образ, людина – знакова система, людина – людина)?

У яких професіях особливо значною є питома вага мовленнєвої діяльності людини? Чому ці сфери діяльності визначаються як сфери «підвищеної мовленнєвої відповідальності»?

Чи є правочинною теза-висновок: форма взаємодії людей обумовлена особливостями професійної сфери спілкування?

У чому полягає своєрідність комунікативної поведінки педагога?

Проаналізувати відмінності мовленнєвої системи комунікації від невербальної знакової системи та з'ясувати комунікативну значущість невербальних знаків.

Чи є правомірним визначення специфіки спілкування у школі (ЗДО) терміном «офіційне спілкування»?

Наскільки важливим для професійної діяльності педагога є його особистісні якості?

Визначити поняття «комунікативний лідер». У чому полягають пріоритети у стосунках педагог – учень (вихованець)?

Проаналізувати різні мовленнєві ситуації у педагогічному спілкуванні (урок, перерва, позаурочне спілкування тощо).

Тема 2. Мовленнєва діяльність педагога.

Специфіка мовленнєвої діяльності. Чим відрізняється мовленнєва діяльність від інших видів діяльності? Що має знати педагог про мовленнєву діяльність? Види мовленнєвої діяльності. Етапи створення і сприймання текстів. Механізми мовлення. Текст (висловлення) як одиниця спілкування. Мовленнєві жанри. Стилiстична забарвленість тексту. Педагогічне мовлення. Прийоми підготовки усного мовлення.

Письмо як продуктивний вид мовленнєвої діяльності. Письмо і мовлення. Писемні жанри мовлення педагога.

Слухання як вид мовленнєвої діяльності. Функції слухання. Професійне педагогічне слухання, його види. Засоби і прийоми професійного педагогічного слухання. Умови ефективного педагогічного слухання.

Читання у професійній діяльності педагога. Читання як вид мовленнєвої діяльності.

Прийоми змістової обробки тексту у процесі реалізації різних видів читання. Своєрідність читання художніх текстів.

Тема 3. Культура мовленнєвої діяльності педагога.

Культура мовлення педагога. Культура мовлення як культура мовленнєвої діяльності. У чому полягає культура мовлення педагога? Етичні та комунікативні норми мовлення педагога. Мовні та мовленнєві норми мовлення.

Мовленнєвий вчинок у педагогічному спілкуванні. Чи можна мовленнєві дії педагога вважати мовленнєвими вчинками? Що таке педагогічний мовленнєвий вчинок? Мовленнєвий вчинок і мовленнєвий жанр. Види мовленнєвих вчинків. Від мовленнєвого вчинку педагога до мовленнєвого вчинку учня (вихованця).

Комунікативно-мовленнєва активність педагога. У чому виявляються комунікативність і комунікативно-мовленнєва активність у процесі спілкування? Види і рівні комунікативно-мовленнєвої активності. Причини комунікативно-мовленнєвої пасивності.

Роль інтонації у педагогічному спілкуванні. Інтонація, її функції та основні елементи. Інтонаційна транскрипція. Одиниці інтонації. Інтонаційні стилі мовлення педагога. Індивідуальний стиль мовлення педагога.

Педагог як комунікативний лідер. Що робить педагога комунікативним лідером? Мовленнєві моделі, що використовуються педагогом для реалізації різноманітних комунікативних намірів: модель установавання контакту з аудиторією, модель зосередження уваги аудиторії; модель донесення інформації, модель спостереження за розвитком думки педагога.

Тема 4. Мовленнєві жанри, що є професійно значущими для педагога.

Пояснювальний монолог як педагогічний мовленнєвий жанр. У чому полягає відмінність монологічного мовлення педагога від монологу як жанру розмовного мовлення? Різновиди пояснювального мовлення педагога. Порівняння у пояснювальному мовленні педагога. Порівняння як логічна операція. Пояснювальне мовлення порівняльного характеру як текст.

Моделі популяризації пояснювального мовлення педагога. Структурні та функціональні особливості прийомів популяризації.

Рецензія як професійний жанр писемного мовлення педагога. Загальна характеристика і типологія жанру педагогічної рецензії. Структурно-змістові компоненти педагогічної рецензії. Модель педагогічної рецензії як жанру мовлення. Мовні особливості педагогічної рецензії. Структурно-змістові компоненти педагогічної рецензії. Педагогічна рецензія як оцінювальний жанр. Педагогічна рецензія та оцінювальне висловлення педагога.

Педагогічний діалог у ситуації пояснення нового матеріалу. Педагогічний діалог у ситуації фронтального опитування.

Вимоги до усних розгорнутих відповідей учнів (вихованців). Усна розгорнута відповідь учня (вихованця) як текст. Аналіз усної розгорнутої відповіді.

Узагальнене мовлення педагога на етапі підведення підсумків уроку. Підведення підсумків як структурний компонент уроку. Узагальнення як мовленнєвий жанр. Специфіка мовних засобів, що використовуються в узагальнюючому мовленні педагога.

Основи техніки мовлення. Уроки мовленнєво-голосового тренінгу. Педагогічні задачі.

РОБОЧА ПРОГРАМА
курсу «Риторика» для студентів факультету
дошкільної, початкової освіти і мистецтв

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта	Вибіркова дисципліна	
		Рік підготовки: перший	
Модулів – 2	Спеціальності 012 Дошкільна освіта 013 Початкова освіта	Семестр: II	
		Лекції:	
14 год.		4 год.	
Практичні:			
Змістових модулів – 2		16 год.	6 год.
		Самостійна робота:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 10	60 год.	80 год.	
	Освітній ступінь: бакалавр	Підсумковий контроль: залік	

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вибіркова дисципліна «Риторика» складається з двох модулів.

Модулем вважається відносно самостійна частина навчального процесу, складниками якої є близькоспоріднені за змістом лінгвотермін, поняття, принципи.

Обсягом модуля є академічне навантаження окремого студента з відповідного окремого модуля у годинах, з урахуванням аудиторної і самостійної роботи.

Обсяг дисципліни є сумою обсягів модулів даної дисципліни.

Оцінка (у балах) є показником якості успішності окремого студента з відповідного модуля.

Середня оцінка знань з «Риторики» за курс є середньозваженою величиною.

Рейтинг студента визначається відповідно до навчальної дисципліни та є комплексним чисельним показником індивідуального рівня успішності, що характеризує якість засвоєння ним навчального матеріалу та його обсяг.

Необхідною умовою ефективності функціонування даної Програми у навчальному процесі є комп'ютеризація обліку поточної та підсумкової успішності студентів.

Оцінювання знань студентів здійснюється з урахуванням загального обсягу кожного навчального модуля та вносити до відомості за результатами форм контролю.

Види і методи здійснення контролю для кожного модуля визначаються робочими програмами відповідно до кафедральних стандартів.

Знання студентів оцінюються за 100-бальною шкалою. Оцінка вноситься до відомості.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: формування мовленнєвих умінь і навичок, необхідних для практичної роботи майбутніх педагогів. Основою такої мети є **риторичний підхід**, орієнтований на пошук, теоретичне осмислення і практичне втілення оптимальних шляхів оволодіння грамотним професійним мовленням.

Завдання:

– оволодіння риторичними знаннями щодо сутності, правил та норм спілкування, вимог до мовленнєвої поведінки у різноманітних комунікативно-мовленнєвих ситуаціях;

– усвідомлення ситуації професійного спілкування у сфері навчання, особливостей комунікативно-мовленнєвих ситуацій, що є характерними для професійної діяльності тих, хто навчається;

– оволодіння досвідом аналізу та створення професійно значущих типів висловлення; розвиток творчо активної мовної та мовленнєвої особистості, що вміє застосовувати теоретичні знання та сформовані вміння та навички у нових умовах комунікативних ситуацій та здатної шукати і знаходити особисті рішення професійних завдань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має

знати:

– теоретичні засади риторики, які є спрямованими на рішення завдань, що є пов'язаними з життєвою і професійною діяльністю майбутнього педагога, вихователя ЗДО;

– специфічні форми спілкування у різних сферах мовлення; особливості реалізації видів мовленнєвої діяльності, що є обумовленим характером професії педагога.

вміти:

– застосовувати на практиці риторичні знання, оскільки курс риторики передбачає професійну орієнтацію та має прикладний характер;

– застосовувати досвід комунікативно-творчої діяльності щодо створення особистісно-орієнтованих професійно значущих педагогічних жанрів мовлення.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Модуль 1. Теоретико-методичні засади курсу «Риторика».

Тема 1. Теоретико-методичні засади курсу «Риторика». Сутність риторики. Розділи риторики. Основні поняття риторики. Закони риторики. Видатні ритори давнини і сучасності. Сучасна риторика та її зв'язки з іншими науками..

Тема 2. Виразальні засоби риторики. Психологія ораторського мистецтва педагога. Основи техніки мовлення. Усна розгорнута відповідь як текст та її характеристика.

Модуль 2. Мовленнєва діяльність педагога.

Тема 1. Мовленнєва діяльність педагога. Основи ораторського мистецтва. Якості оратора. Оратор і його аудиторія. Культура ораторського мовлення. Специфіка педагогічного спілкування, його функції.

Тема 2. Композиція промови. Ситуація спілкування. Техніка виступу. Культура мовленнєвої діяльності вчителя, вихователя ЗДО. Педагог як комунікативний лідер.

СТРУКТУРА КУРСУ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лек.	пр.	с.р.		лек.	пр.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1								
Змістовий модуль 1 Теоретико-методичні засади курсу «Риторика».								
Тема 1. Теоретико-методичні засади курсу «Риторика». Сутність риторики. Розділи риторики. Основні поняття риторики. Закони риторики. Видатні ритори давнини і сучасності. Сучасна риторика та її зв'язки з іншими науками.	24	4	4	16	43	1	2	20
Тема 2. Виразальні засоби риторики. Психологія ораторського мистецтва педагога.	24	4	4	16	43	1	2	20

Основи техніки мовлення. Усна розгорнута відповідь як текст та її характеристика.								
Разом за змістовим модулем 1	48	8	8	32	46	2	4	40
Модуль 2.								
Змістовий модуль 2. Мовленнєва діяльність педагога								
Тема 1. Мовленнєва діяльність педагога. Основи ораторського мистецтва. Якості оратора. Оратор і його аудиторія. Культура ораторського мовлення. Специфіка педагогічного спілкування, його функції.	22	4	4	14	22	1	1	20
Тема 2. Композиція промови. Ситуація спілкування. Техніка виступу. Культура мовленнєвої діяльності вчителя, вихователя ЗДО. Педагог як комунікативний лідер.	20	2	4	14	22	1	1	20
Разом за змістовим модулем 2	42	6	8	28	44	2	2	40
Усього годин	90	14	16	60	90	4	6	80

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

№ п/п	Назви теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Сутність риторики.	2	
2.	Тема 2. Історичні етапи розвитку риторики.	2	
3.	Тема 3. Мовленнєва діяльність педагога.	2	1
4.	Тема 4. Композиція промови. Підготовка до промови	2	1
5.	Тема 5. Педагог як комунікативний лідер.	2	1

6.	Тема 6. Виразальні засоби риторики	2	1
7.	Тема 7. Основи техніки мовлення	2	1
8.	Тема 8. Оратор і його аудиторія	2	1

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

(самостійні завдання виконуються у вигляді
реферативних доповідей з обов'язковою рецензією)

№ п/п	Назви теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Тема 1. Теоретико-методичні засади курсу «Риторика».	6	8
2.	Тема 2. Модуси (модус у риторичі— здатність до якісної характеристики відчуттів) публічного виступу.	6	8
3.	Тема 3. Риторика і «воля до влади».	6	8
4.	Тема 4. Розвиток риторики в Україні.	6	8
5.	Тема 5. Головні напрями неориторики.	6	8
6.	Тема 6. Якості оратора.	6	8
7.	Тема 7. Зовнішній вигляд і поведінка вчителя (вихователя).	6	8
8.	Тема 8. Мовленнєвий етикет учителя (вихователя)..	6	8
9.	Тема 9. Мовленнєвий вчинок у педагогічному спілкуванні, його специфіка та види.	6	8
10.	Тема 10. Структурно-інтонаційна організація тексту.	6	8

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

(самостійні завдання виконуються у вигляді
реферативних доповідей з обов'язковою рецензією)

№ п/п	Завдання
1.	Техніка мовлення: дихання, голос, дикція.
2.	Орфоепічні норми сучасної української мови.
3.	Форми мовленнєвого впливу.
4.	Критерії словесного виразу промови.
5.	Подолання ораторського страху.
6.	Ораторське мистецтво як спілкування.
7.	Слухання як вид мовленнєвої діяльності.
8.	Читання у професійній діяльності педагога.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні (розповідь, бесіда, лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні методи, репродуктивний метод, частково-пошуковий метод, метод проблемного навчання, навчальна робота під керівництвом викладача, самостійна робота студентів, проблемні лекції, розв'язування задач або творчих

завдань, інтерактивні методи навчання, технологія розвитку критичного мислення.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Самостійні і контрольні роботи, проголошення промови, аналіз виступу, індивідуально-орієнтовані завдання, виконання тестових завдань, виконання усних творчих завдань, залік.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ ТА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Опитування, система тестів, тренінгів, публічні виступи перед аудиторією, аналіз усної розгорнутої відповіді.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Шкала оцінювання національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для заліку)
90-100	A	Зараховано
83-89	B	
75-82	C	
68-74	D	
60-67	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями оцінювання результатів навчання є:

- характер засвоєння знань (обсяг, повнота, правильність, точність знань, їх міцність);
- якість відповіді студента (рівень осмислення, аргументації, аналізу, логічність, послідовність, самостійність, виразність мови);
- якість виконання роботи (збереження науковості, системи, повнота і правильність, самостійність судження, грамотність викладу).

Відповідь студентів оцінюється за такою шкалою:

A «Відмінно» (90-100балів). Теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин. Студент вільно володіє навчальним матеріалом, основними ідеями, концепціями, теоріями, ознайомлений з найновішими досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки, знає термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історії становлення науки, логічно висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань, виконує завдання, не передбачені навчальною

програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань. Виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички щодо застосування знань на практиці, володіє логікою предмета, висловлює власне ставлення до навчального матеріалу. Відповіді чіткі і завершені, у письмовій роботі не має помилок. Уміє систематизувати, зіставляти, аналізувати, доводити, порівнювати. Має синтетичне мислення (тобто вміння бачити зв'язки і тенденції, які безпосередньо не спостерігаються); дає характеристику альтернатив розвитку окремих ситуацій; пояснення того, чому події склалися саме так, а не інакше; вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї; обдумувати ризикованість; терпимо ставитись до своїх та чужих помилок.

В «Добре» (83-89 балів). Теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом в основному сформовані, всі передбачені програмою завдання виконані. Студент використовує першоджерела і основну літературу, має глибокі і повні знання програмного матеріалу, знає основні ідеї, концепції, теорії, досягнення фахової науки, виявляє розуміння духовних, соціокультурних процесів; робить аргументовані висновки; характеризує ці явища і процеси, вміє порівнювати, пояснювати, узагальнювати та критично оцінювати інформацію, використовуючи різні джерела; вміє виявляти суперечності в позиціях, різні інтереси, потреби соціальних груп й окремих осіб, їх роль в соціокультурному процесі, тенденції та напрями соціокультурного розвитку; оцінювати різні версії й думки про людину і світ; рецензує відповіді студентів; зіставляє і систематизує дані і застосовує їх при характеристиці педагогічних явищ, процесів; виявляє знання термінів та понять; встановлює синхронність подій; вміє аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежуючи зв'язки і тенденції. Проте, наявні незначні неточності, пропуски, помилки (не більше однієї-двох) та недостатній досвід у творчому застосуванні умінь і навичок; власне ставлення студента висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності: писемне мовлення добре.

С «Добре»(75-82балів). Теоретичний курс засвоєно повністю, без прогалин, необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом сформовані недостатньо, всі передбачені програмою завдання виконані, якість виконання кожного з них не оцінена максимальним балом, деякі завдання виконані з помилками.

Д «Задовільно» (68-74 балів). Теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не мають суттєвого характеру, необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою завдань виконані, деякі з виконаних завдань, можливо, містять помилки. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знайомий з основними ідеями, поняттями навчального матеріалу. При цьому аргументація слабка, є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках, наявні помітні прогалини,

писемне мовлення спрощене. Має елементарні нестійкі навички виконання завдання. Відсутність логічно обґрунтованих висновків.

Е «Задовільно» (60-67 балів). Теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінена балом, близьким до мінімального.

FX «Незадовільно з можливістю повторного складання» (35-59 балів). Теоретичний курс засвоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість з передбачених програмою завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінені балом, близьким до мінімального. Студент не вміє орієнтуватися в матеріалі, має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускаються суттєві помилки, допускається велика кількість помилок у встановленні причинно-наслідкових зв'язків, студент не володіє навичками порівняння, аналізування, синтезування, структурування і т.д. т. Відсутні навички опрацювання базової літератури дисципліни.

F «Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» (0-34 балів). Теоретичний зміст курсу не засвоєний, необхідні практичні навички не сформовані, усі виконані завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до підвищення якості виконання навчальних завдань.

Змістовий модуль 1, 2

Поточне тестування та самостійна робота							Залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
12	12	10	12	12	10	12	20	100

Розподіл балів за видами робіт:

Присутність та робота на лекції – 28 балів (7 лекцій по 4 бали).

Робота на практичному занятті – 40 балів (8 практичних занять по 5 балів).

Самостійна робота – до 32 балів.

МЕТОДИЧНЕ ТА ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методичне забезпечення:

навчальні посібники, методичні рекомендації, публікації в наукових журналах і збірниках; таблиці, картки, індивідуально орієнтовані завдання, тести, завдання для контрольних і самостійних робіт.

Технічне забезпечення:

використання комп'ютерної техніки, мультимедійна дошка, проєктор, ноутбук.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001.

2. Бобир О.В. Етикет учителя. – К., 2009.
3. Зубенко Л. Г. Ораторське мистецтво : практ. посіб. / Л. Г. Зубенко. - К. : Парлам. вид-во, 2002. – 115 с.
4. Зубков М. Г. Сучасне ділове мовлення / М. Г. Зубков. – Х. : Книжк. клуб “Клуб сімейного дозвілля”, 2007. - 448 с.
5. Калініна І.П. Виразне читання. Методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. – Чернігів, 2008.
6. Ковалевська Т. Ю. Основи ефективної комунікації : навч. посіб. / Т.Ю.Ковалевська, С.А.Бронікова. – Одеса : Фенікс, 2008.
7. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007.
8. Коні А.Ф. Поради майбутнім вчителям. – К., 2009.
9. Мацько Л.І. Культура фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 360 с.
10. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
11. Микитюк М. Факультативний курс з української мови. Риторика. – Х.: Основа, 2007.
12. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В.Яременко, О.Сліпушко. – 2-ге вид., випр. – К. : Аконіт, 2007.
13. Олійник О.Б. Риторика : навч. посіб. / О. Б. Олійник. – К. : Кондор, 2009. – 170 с.
14. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навч. посіб. / Г.С.Онуфрієнко. – К. : Центрнавч. л-ри, 2008. – 592 с.
15. Павленко Л.І. Ознаки діалогічного мовлення в публічних промовах (на матеріалі сучасної англійської мови) [Електронний ресурс] / Л.І.Павленко, О.О.Мангушева. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1853/1/4.pdf>
16. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я.Радевич-Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с.
17. Риторика: підручник / З. Й. Куньч, Г.П.Городиловська, І.Д.Шмілик. – 2-е вид., допов. – Львів : Львівська політехніка, 2018. – 496 с. – [ISBN 966-941-159-4](https://doi.org/10.26907/2542-0412.2018.496).
18. Сагач Г.М. Словник основних термінів та понять риторики : навч. посіб. / Г.М.Сагач. – К. : МАУП, 2006. – 280 с.
19. Сербенська О.А. Інтерфедеми в усному публічному мовленні та способи їх подолання [Електронний ресурс] / О.А.Сербенська. – Режим доступу : <http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/jur6/ser.htm>
20. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О.В.Бобир, В.Й.Буденний, О.Б.Мамчич, Н.П.Нікітіна; за ред. О.В.Бобира. – Чернігів: Десна Поліграф, 2016. – 132 с.
21. Спанатій Л.С. Риторика : навч. посіб. Для вищ. навч. закл. / Л.С.Спанатій. – К.: Видавн. дім “ІнЮре”, 2008.
22. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т.К.Чмут, Г.Л.Чайка. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Інтернет, електронні посібники та підручники, навчальні посібники, публікації в наукових журналах і збірниках тощо:

1. <http://www.mon.gov.ua/> – сайт Міністерства освіти та науки України.
2. <http://www.intellect-invest.org.ua> – Портал сучасних педагогічних ресурсів.
3. <http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html> – бібліотеки в Інтернеті.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
5. <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html> – електронний фонд наукових публікацій.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ КУРСУ «РИТОРИКА»

Практичне заняття №1

Тема: Сутність риторики.

1. Аналіз змісту, предмета, мети і завдання курсу «Риторика».
2. Сутність риторики.
3. Розділи риторики.
4. Основні поняття риторики.
5. Закони риторики.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 3-8.
2. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 9-16.
3. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
4. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобира. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття №2

Тема: Історичні етапи розвитку риторики

1. Основні етапи розвитку риторики.
2. Видатні ритори давнини і сучасності.
3. Сучасна риторика та її зв'язки з іншими науками.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 3-8.
2. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 120-175.
3. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
4. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття №3

Тема: Мовленнєва діяльність педагога

1. Мовленнєва діяльність учителя.
2. Основи ораторського мистецтва.
3. Культура ораторського мовлення.
4. Специфіка педагогічного спілкування, його функції.
5. Види мовлення.
6. Моделювання процесу педагогічної комунікації.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 110-115.
2. Бобир О.В. Етикет учителя. – К., 2009. – С. 57-73, 175-179.
3. Микитюк М. Факультативний курс з української мови. Риторика. – Х.: Основа, 2007.
4. Коні А.Ф. Поради майбутнім вчителям. – К., 2009.
5. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
6. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття №4

Тема: Композиція промови. Підготовка до промови

1. Композиція промови (план, частини, висновки). Ситуація спілкування. Техніка виступу.
2. Культура мовленнєвої діяльності вчителя (вихователя). Етичні, комунікативні, мовні та мовленнєві норми.
3. Індивідуальний стиль мовлення вчителя.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 139-158.

2. Калініна І.П. Виразне читання. Методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. – Чернігів, 2008. – С. 3-9.
3. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 58-71.
4. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
5. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття №5

Тема: Педагог як комунікативний лідер

1. Педагог як комунікативний лідер.
2. Моделі мовлення вчителя для реалізації комунікативної мети.
3. Інтонація, її функції та основні елементи. Роль інтонації у педагогічному спілкуванні.
4. Інтонаційні стилі мовлення вчителя (вихователя).

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 163-171.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
3. Калініна І.П. Виразне читання. Методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. – Чернігів, 2008. – С. 11-16.
4. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 21-26.
5. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття № 6

Тема: Виразальні засоби риторики

1. Виразальні засоби риторики.
2. Риторичні фігури.
3. Тропи та їх риторичні ресурси.
4. Психологія ораторського мистецтва вчителя.

Література

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 173-189.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.

3. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 81-92.
4. Коні А.Ф. Поради майбутнім вчителям. – К., 2009.
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В.Яременко, О.Сліпушко. – 2-ге вид., випр. – К. : Аконт, 2007.
6. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття №7
Тема: Основи техніки мовлення

1. Основи техніки мовлення.
2. Мовленнєво-голосовий тренінг.
3. Аналіз усної розгорнутої відповіді.
4. Усна розгорнута відповідь як текст та її характеристика.

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 148-152.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
3. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 21-26.
4. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобири. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

Практичне заняття № 8
Тема: Оратор і його аудиторія

1. Ораторське мистецтво.
2. Оратор і його аудиторія. Якості оратора (голос, жести, міміка, рухи, емоційність, красномовство).
3. Ораторське слово. Стратегія і тактика оратора.
4. Структура ораторської промови (внутрішня основна частина, звернення промови).

Література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001. – С. 148-152.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
3. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007. – С. 21-26.

4. Калініна І.П. Виразне читання. Методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. – Чернігів, 2008.

5. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна ; за ред. О. В. Бобира. – Чернігів : Десна Поліграф, 2016. – 132 с.

ТЕСТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗАСВОЄНИХ ЗНАНЬ

(у процесі підготовки тестів автор використав моделі, що їх було взято з підручника Н.А.Колотілової «Риторика» – К., 2007)

Тест № 1

1. Риторика – це наука, яка вивчає:

- А) способи ефективного мовлення;
- Б) способи підготовки та виголошення ораторських промов;
- В) способи переконання під час публічних виступів.

2. Предмет риторики – це публічний виступ:

- А) так;
- Б) ні.

3. Публічний виступ і презентація – це синоніми:

- А) так;
- Б) ні.

4. Компонентами риторичного трикутника є:

- А) оратор, промова, аудиторія;
- Б) етос, логос, пафос.

5. Метою ораторської промови є:

- А) вплив або інформування;
- Б) інформування або переконання;
- В) витонченість виразу думки або вплив.

6. Модусами публічного виступу є:

- А) оратор, промова, аудиторія;
- Б) етос, логос, пафос.

7. Етос – це засоби впливу, що апелюють до:

- А) норм людської поведінки;
- Б) почуттів;
- В) розуму.

8. Логос – це засоби впливу, що апелюють до:

- А) норм людської поведінки;
- Б) почуттів;
- В) розуму.

9. Пафос – це засоби впливу, що апелюють до:

- А) норм людської поведінки;
- Б) почуттів;
- В) розуму.

10. Ораторська діяльність складається з етапів:

- А) трьох;
- Б) чотирьох;
- В) п`яти.

11. Засновником класичної риторики є:

- А) Арістотель;
- Б) Горгій;
- В) Квінтіліан.

12. Засновником неориторики є:

- А) Ф. ван Есмерен;
- Б) Х. Перельман;
- В) С. Тулмін.

Тест № 2

1. Мета промови – це:

- А) результат, до якого прагне оратор;
- Б) враження, яке він намагається справити на аудиторію.

2. Більш критично до промови оратора налаштовані аудиторії:

- А) великі;
- Б) малі.

3. Найбільш складною для оратора є аудиторія:

- А) байдужа;
- Б) конфліктна;
- В) прихильна.

4. Інвенція - це розділ риторики, який вивчає:

- А) засоби виразності ораторської промови;
- Б) розробку предметної царини ораторської промови;
- В) структуру ораторської промови.

5. Аргументація – це:

- А) обґрунтування прийнятності, слушності певної тези;

Б) сукупність аргументів, що наводять на підтримку тези.

6. Структура аргументації складається з:

- А) аргументів, тези, висновку;
- Б) аргументів, тези, змісту;
- В) аргументів, тези, форми.

Тест № 3

1. Диспозиція – це розділ риторики, який вивчає:

- А) засоби виразності ораторської промови;
- Б) способи запам'ятовування ораторської промови;
- В) структуру ораторської промови.

2. Ораторська промова складається з:

- А) вступу, аргументації, висновку;
- Б) вступу, аргументації, критики;
- В) вступу, головної частини, завершення.

3. Метою вступу є встановлення контакту з аудиторією:

- А) так;
- Б) ні.

4. «Початок здалеку» як прийом вступу рекомендується застосовувати в конфліктній аудиторії:

- А) так;
- Б) ні.

5. Метою головної частини є:

- А) обґрунтування тез оратора;
- Б) розкриття теми промови.

6. Оптимальним вважається такий порядок розташування аргументів у промові:

- А) сильні, слабкі аргументи;
- Б) слабкі, сильні аргументи;
- В) сильні, слабкі, найсильніший аргумент.

7. Порушення правила достатності аргументів призводить до помилки:

- А) безпідставний аргумент;
- Б) надмірне обґрунтування;
- В) необґрунтований аргумент.

8. Метою завершення є:

- А) закріплення оратором своїх положень у свідомості аудиторії;
- Б) нагадування аудиторії про основний зміст промови.

9. Суть прийому завершення «формулювання висновків» полягає у часовій або просторовій екстраполяції:

- А) так;
- Б) ні.

10. Суть прийому завершення «апелювання» полягає у:

- А) впливі на почуття аудиторії;
- Б) розгортанні завершення на предмет повідомлення;
- В) розгортанні завершення на структуру повідомлення.

Тест № 4

1. Елокуція – це розділ риторики, який вивчає:

- А) виголошення оратором промови;
- Б) засоби виразності ораторської промови;
- В) розробку предметної царини ораторської промови.

2. Прийом « ускладнення мовних конструкцій» не відповідає критерію:

- А) доречності;
- Б) правильному;
- В) ясності.

3. Пряма форма мовленнєвого впливу не узгоджується з критерієм:

- А) ефективності;
- Б) щирості;
- В) ефективності та щирості.

4. Пряма форма мовленнєвого впливу передбачає:

- А) вертикальну модель спілкування;
- Б) горизонтальну модель спілкування.

5. Непряма форма мовленнєвого впливу не узгоджується з критерієм:

- А) ефективності;
- Б) щирості;
- В) ефективності та щирості.

6. Непряма форма мовленнєвого впливу передбачає:

- А) вертикальна модель спілкування ;
- Б) горизонтальну модель спілкування.

7. Основою поділу риторичних фігур не власне фігури і тропи є мінімальний об'єкт перетворення:

- А) так;
- Б) ні.

8. Риторичне запитання – це запитання:

- А) відповідь на яке міститься в самому запитанні;
- Б) яке не потребує відповіді.

9. Риторичні фігури поділяються на :

- А) фігури додавання, фігури скорочення, фігури розташування;
- Б) фігури додавання, фігури скорочення, фігури тотожності;
- В) фігури протилежності, фігури схожості, фігури тотожності.

10. Фігури збільшення належать до фігур:

- А) додавання;
- Б) розташування;
- В) скорочення.

11. Фігури зменшення належать до фігур:

- А) додавання;
- Б) розташування;
- В) скорочення.

12. Інверсія належить до фігур:

- А) додавання;
- Б) розташування;
- В) тотожності.

13. Тропи – це засоби виразності, що реалізуються на рівні слова чи словосполучення:

- А) так;
- Б) ні.

14. Виділяють таку кількість критеріїв для утворення тропів:

- А) три;
- Б) чотири;
- В) п'ять.

15. Головними тропами за тотожністю є:

- А) евфемізм і дисфемізм;
- Б) метафора і метонімія.

16. Головним тропом за схожістю є:

- А) іронія;
- Б) метафора;
- В) метонімія.

17. Головним тропом за суміжністю є:

- А) іронія;
- Б) метонімія;
- В) синекдоха.

18. Головним тропом за протилежністю є:

- А) антифразис;
- Б) іронія;
- В) метафора.

19. Антономазія належить до тропів:

- А) протилежності;
- Б) схожості;
- В) тотожності.

20. Перефраз належить до тропів:

- А) схожість;
- Б) суміжність;
- В) тотожність.

21. Аллегорія належить до тропів:

- А) протилежності;
- Б) схожості;
- В) тотожності.

Тест № 5

1. Меморія - це розділ риторики, який вивчає:

- А) виголошення оратором промови;
- Б) способи запам'ятовування ораторської промови;
- В) структура ораторської промови.

2. Найбільш ефективним способом запам'ятовування матеріалу є:

- А) логічний;
- Б) механічний;
- В) мнемотехнічний .

3. Засновником мнемотехніки є:

- А) Симонід;
- Б) Цицерон.

4. «Магічне число» дорівнює є:

- А) 3+2;
- Б) 5+2;
- В) 7+2.

5. «Ефект рамки» полягає в тому, що найкраще запам'ятовується:

- А) початок і кінець повідомлення;
- Б) початок і середина повідомлення;
- В) середина і кінець повідомлення.

6. Акція – це розділ риторики, який розглядає:

- А) виголошення оратором промови;
- Б) розробку предметної царини ораторської промови;
- В) способи запам'ятовування ораторської промови .

7. Більшу кількість інформації від оратора при першій зустрічі аудиторія аудиторія отримує:

- А) вербальними каналами;
- Б) невербальними каналами.

8. Оратору під час публічного виступу слід уникати:

- А) відкритих жестів і жестів- поплавоків;
- Б) відкритих і закритих жестів;
- В) жестів- поплавоків і закритих жестів.

9. Оратору слід виступати перед аудиторією:

- А) стоячи;
- Б) сидячи.

10. Оптимальним одягом для публічного виступу є діловий костюм:

- А) так ;
- Б) ні.

АНАЛІЗ УСНОЇ РОЗГОРНУТОЇ ВІДПОВІДІ.

I.Зміст виступу.

1. Актуальність обраної теми.
2. Формулювання теми та мети.
3. Точність формулювання тези (антитези).
4. Повнота викладу матеріалу відповідно до теми.
5. Доказовість.
6. Мовне оформлення виступу.

II.Структура виступу.

1. Особливості структури тексту.
2. Характеристика окремих структурних частин виступу.

3. Кількість послідовних аргументів.

III. Контакт з аудиторією.

1. Налагодження контакту з аудиторією.

2. Аналіз прийомів привернення уваги присутніх (кількість, різноманітність, якість, доцільність).

3. Вплив наявності/відсутності контакту зі слухачами на досягнення мети виступу.

IV. Характеристика оратора, його умінь і навичок.

1. Риторичні позиції оратора (інформатор, коментатор, співрозмовник, радник, емоційний лідер).

2. Компетентність і ерудованість промовця.

3. Характеристика основних якостей (зацікавленість, конструктивність, уміння йти на компроміс, пошук вагомих доказів, інтелектуальна терпимість, уміння слухати, вміння «тримати позицію», толерантність, креативність, гнучкість мислення, культура мовлення тощо).

4. Загальний стан (упевненість – невпевненість; утома – бадьорість; зібраність – розгубленість; зосередженість – розсіяність тощо).

5. Місце оратора в аудиторії.

6. Інтонія, голос, темп.

7. Рухи, жести, міміка, поза, погляд оратора.

8. Подолання перешкод під час виступу.

9. Зовнішній вигляд промовця (відповідність ситуації спілкування: одяг, взуття, зачіска, аксесуари, макіяж, руки тощо).

10. Ораторська індивідуальність.

11. Зауваження і поради ораторові.

V. Характеристика аудиторії.

1. Тип аудиторії.

2. Сприйняття аудиторією оратора і його виступу.

3. Реакція аудиторії на промову.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Розвиток риторики в античності.

2. Риторика в Давній Греції класичного періоду.

3. Видатні давньогрецькі оратори.

4. Риторика у Давньому Римі.

5. Риторика та раннє християнство.

6. Риторика в системі середньовічної освіти.

7. Риторика в епоху Нового часу.

8. Розвиток риторики в Україні.

9. Риторичне мистецтво Ф.Прокоповича.

10. Головні напрямки неориторики.

11. Педагогічна риторика.

12. Учитель і учні як творці й учасники педагогічного спілкування.

13. Учитель як риторична особистість.

14. Етапи формування риторичного ідеалу.
15. Типологія жанрів педагогічного мовлення.
16. Інноваційні технології у навчанні риторики майбутніх учителів.
17. Роль і значення риторики у процесі утвердження української мови як державної.
18. Аналіз усного мовлення студентської молоді.
19. Ідеал сучасного вчителя: мовно-історичний аспект.
20. Роль практичної риторики в діяльності вчителя.
21. Значення дидактичної спадщини Квінтіліана для процесу формування культуромовної особистості вчителя.
22. Виховний потенціал риторики.
23. Проблеми бар'єрів у спілкуванні студентів.
24. Твори українських письменників як засіб збагачення мовлення студентів.
25. Проблеми мовленнєвої культури сучасного вчителя.
26. Українська культуромовна особистість учителя.
27. Педагогічне спілкування.
28. Мовні засоби риторичної майстерності.
29. Стратегія оратора.
30. Типи підготовки до публічного виступу.
31. Поняття про критику та її види.
32. Способи надання матеріалу.
33. Форми мовленнєвого впливу.
34. Невербальні засоби оратора.
35. Видатні оратори Київської Русі.
36. Риторика М. Ломоносова.
37. Українські видатні оратори.
38. Риторика і сучасність.
39. Риторика і час комп'ютерів.
40. Мистецтво впливу.
41. Відомі мислителі про мистецтво усного публічного мовлення.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Сутність риторики.
2. Основні етапи розвитку риторики.
3. Сучасна риторика та її зв'язки з іншими науками.
4. Закони риторики.
5. Основні поняття класичної риторики (логос, етос, пафос, топос).
6. Основні розділи класичної риторики (інвенція, диспозиція, елокуція, елоквенція, меморія, акція).
7. Закони риторики (концептуальний закон, закон моделювання аудиторії, стратегічний закон, тактичний закон, закон ефективної комунікації, мовленнєвий закон, системно-аналітичний закон).

8. Ораторське мистецтво. Якості оратора (голос, жести, міміка, рухи, емоційність, красномовство).
9. Ораторське слово. Оратор і його аудиторія.
10. Стратегія і тактика оратора.
11. Структура ораторської промови (внутрішня основна частина, звернення промови).
12. Специфіка педагогічного спілкування, його функції
13. Види спілкування, професійна обумовленість і характеристики.
14. Невербальне спілкування.
15. Специфіки видів спілкування, що виділяються за різними підставами.
16. Особистісно-професійна взаємодія вчителя та учня.
17. Професійно значущі якості вчителя.
18. Стилi та пріоритети педагогічного спілкування.
19. Урок та навчально-комунікативна ситуація спілкування.
20. Мовленнєва ситуація у педагогічному спілкуванні.
21. Етапи уроку та навчально-мовленнєва ситуація.
22. Особливості педагогічного мовлення.
23. Моделі підготовки усного мовлення.
24. Письмо та мовлення. Писемні жанри мовлення вчителя.
25. Слухання як вид мовленнєвої діяльності. Функції слухання. Професійне педагогічне слухання.
26. Читання у професійній діяльності вчителя.
27. Читання як вид мовленнєвої діяльності.
28. Прийоми змістової обробки тексту в процесі реалізації видів читання.
29. Специфіка читання художнього тексту.
30. Культура мовлення вчителя.
31. Етичні, комунікативні, мовні та мовленнєві норми.
32. Мовленнєвий вчинок у педагогічному спілкуванні, його специфіка та види.
33. Комунікативно-мовленнєва активність учителя, її суть, види та рівні.
34. Роль інтонації у педагогічному спілкуванні.
35. Інтонація, її функції та основні елементи. Одиниці інтонації.
36. Інтонаційні стилі мовлення вчителя.
37. Індивідуальні стилі мовлення вчителя.
38. Учитель як комунікативний лідер.
39. Моделі мовлення вчителя для реалізації комунікативної мети.
40. Пояснювальний момент у мовленні вчителя.
41. Порівняння як логічна операція у пояснювальному монологі вчителя.
42. Рецензія – професійний жанр писемного мовлення вчителя.
43. Педагогічний діалог у різних комунікативних ситуаціях уроку.
44. Вимоги до усних відповідей учнів. Аналіз усної відповіді.
45. Узагальнення мовлення вчителя на підсумковому етапі уроку.
46. Узагальнення як жанр мовлення.
47. Специфіка мовних засобів узагальненого мовлення вчителя.
48. Основи техніки мовлення.

КЛЮЧІ ДО ТЕСТІВ:

Тест №1: 1 – Б, 2 – А, 3 – , 4 – А , 5 – Б, 6 – Б, 7 – А, 8 – В, 9 – Б, 10 – В, 11 – Б, 12 – Б.

Тест №2: 1 – А, 2 – Б, 3 – Б, 4 – Б, 5 – А, 6 – В.

Тест №3: 1 – В, 2 – В, 3 – А, 4 – А, 5 – А, 6 – Б, 7 – Б, 8 – А, 9 – Б, 10 – А.

Тест №4: 1 – Б, 2 – В, 3 – А, 4 – А, 5 – Б, 6 – Б, 7 – А, 8 – Б, 9 – А, 10 – А., 11 – В, 12 – Б, 13 – А, 14 – Б, 15 – А, 16 – Б, 17 – В, 18 – Б, 19 – В, 20 – В, 21 – Б.

Тест №5: 1 – Б, 2 – В, 3 – А, 4 – В, 5 – А, 6 – А, 7 – Б, 8 – В, 9 – А, 10 – А.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Акція – це розділ риторики, який розглядає виголошення оратором промови.

Аналогічна аргументація – це обґрунтування тези шляхом наведення схожості того, що говорять в аргументах, з тим, що говорять у тезі.

Аргумент – це твердження, за допомогою якого оратор обґрунтовує тезу.

Аргумент до авторитету – це наведення оратором на підтримку своєї тези тверджень чи дій людей, що є певним зразком для аудиторії. Різновид аргументів до етосу.

Аргумент до вигоди – це твердження, що стимулюють усвідомлення аудиторією своїх особистих інтересів у тій проблемі, яка обговорюється. Різновид аргументів до пафосу.

Аргументи до етосу й аргументи до пафосу – це твердження, які апелюють не до суті справи, а до учасників спілкування (як самого оратора, так і аудиторії). Їх основу складає ціла група аргументів, що отримали назву *argumentum ad hominem* ("до людини").

Аргумент до жалю – це твердження, які викликають співчуття до того, що виголошує оратор. Різновид аргументів до пафосу.

Аргументи до логосу – це твердження, які стосуються предмета промови, тези, яка захищається оратором. Вони отримали назву *argumentum ad rem* ("до суті справи").

Аргумент до особи – це твердження, що підкреслюють особистіші якості іншої людини. Різновид аргументів до етосу.

Аргумент до пихи – це твердження, що підкреслюють певні якості співрозмовників, розхвалюють їх. Різновид аргументів до пафосу.

Аргумент до публіки – це звернення до почуттів аудиторії з метою відвертання слухачів від об'єктивного розгляду певної проблеми та схиляння їх до рішення у потрібному оратору напрямі. Різновид аргументів до пафосу.

Аргумент до сили – це твердження, які вказують на неприємні для аудиторії наслідки в разі відмови від положень оратора. Різновид аргументів до пафосу.

Аргументація – це обґрунтування прийнятності, слушності певних тверджень або намірів дії.

Аудиторія – це група людей, у думках чи поведінці яких мають відбутися зміни, до яких прагне оратор.

Безпідставний аргумент – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила відповідності аргументів тезі, коли оратор на підтримку свого положення наводить довільні, неочевидні твердження.

Вербальні засоби оратора – це ті фактори, які пов'язані безпосередньо з промовою (аргументація, критика, структурування тексту, словесне вираження матеріалу тощо).

Вплив – це дія на стан, думки, почуття і вчинки іншої людини за допомогою вербальних і не вербальних засобів, у результаті якої відбуваються зміни в поглядах чи поведінці.

Вступ – це перша частина ораторської промови. Виділяють три прийоми вступу: привертання уваги аудиторії - оратор підкреслює своє право говорити на певну тему, або важливість теми для аудиторії, або значимість самого предмета промови; *початок здалеку* - оратор намагається налаштувати конфліктну аудиторію на позитивне сприйняття промови; неочікуваний вступ - оратор безпосередньо переходить до основної проблеми.

Втрата тези – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила незмінності тези протягом аргументації/критики, коли оратор сам не усвідомлює, що обґрунтовує не те положення, яке заявив у своїй промові, а лише подібне до нього.

Головна частина – це частина ораторської промови, в якій подається обґрунтування певних положень. Виділяють два шляхи викладу матеріалу: природний - характеризується лінійністю й мінімальним втручанням оратора у виклад; *штучний* – характеризується ієрархічністю й реалізується трьома способами (дедуктивний – від формулювання тез до формулювання аргументів; **індуктивний** – від формулювання аргументів у вигляді окремих положень до формулювання тези; **компаративістський** – зіставлення предметів і перенесення властивостей з одного на інший).

Диспозиція – це розділ риторики, який вивчає структуру ораторської промови.

Евфемізм та **дисфемізм** є головними тропами за тотожністю. Евфемізм - це троп, суть якого полягає у використанні "пом'якшеного", більш прийняттого виразу для позначення певного предмета. Дисфемізм - це троп, суть якого полягає у використанні такого виразу для позначення певного предмета, який завідомо містить негативну оцінку. До тропів тотожності належать ще: антономазія - троп, суть якого полягає у використанні широко відомих власних імен у ролі загальних або загальних назв у ролі імен; перифраза - троп, суть якого полягає у використанні опису предмета замість його назви, та ін.

Елокуція – це розділ риторики, який вивчає виразність ораторської промови.

Емпірична аргументація – це обґрунтування тези шляхом безпосереднього звертання до дійсності. Аргументами в ній виступають експерименти, спостереження, дослідження тощо.

Етос – це засоби впливу, що апелюють до моральних принципів, до норм людської поведінки.

"Ефект рамки", або **"закон межі"** – це такий ефект, суть якого полягає в тому, що найкраще запам'ятовується початок і кінець промови.

Завершення – це остання частина ораторської промови. Виділяють три прийоми завершення: формулювання висновків, що розгортається на предмет промови або на структуру повідомлення; *розгляд перспективи* розвитку даної теми, що здійснюється через часову або просторову екстраполяцію; апелювання як емоційне завершення і вплив на почуття аудиторії.

Інвенція – це розділ риторики, який вивчає розробку предметної царини ораторської промови.

Іронія – це головний троп за протилежністю, суть якого полягає у наданні слову такого смислу, що протилежний буквальному значенню. До тропів протилежності належать ще: *антифразис* – троп, суть якого полягає у використанні слова в значенні, контрастному відносно буквального значення; оксюморон - троп, суть якого полягає у поєднанні суперечливих слів, та ін.

Класична риторика – це перший етап у розвитку риторики, тривав з Vст до н.е до середини XX ст., Засновником її був давньогрецький софіст Горгій.

Критика – це обґрунтування неприйнятності певної аргументації.

Критика аргументів – це вид критики, який спрямований на обґрунтування оратором безпідставності тих аргументів, які використовувала інша людина на підтримку своєї тези.

Критика тези – це вид критики, який спрямований на обґрунтування оратором безпідставності тези, що захищалась іншою людиною. Може здійснюватись двома способами: а) зведення до абсурду – з тези співрозмовника виводять наслідки, що суперечать загально визнаним фактам або положенням; б) обґрунтування антитези – оратор пропонує аргументацію на користь свого положення, що є антитезою до положення співрозмовника.

Критика форми – це вид критики, який спрямований на обґрунтування оратором відсутності зв'язку між аргументами та тезою іншої людини.

Логос – це засоби впливу, що апелюють до розуму.

"Магічне число", або число Міллера (7 ± 2) характеризує обсяг оперативної пам'яті людини.

Меморія – це розділ риторики, який вивчає особливості запам'ятовування ораторської промови.

Мета промови – це той результат, до якого прагне оратор.

Метафора – це головний троп за схожістю, суть якого полягає у називанні одного предмета виразом, який звичайно позначає інший предмет, на підставі певної схожості між цими предметами. До тропів схожості належать ще: алегорія – троп, що виражає загальну, абстрактну думку конкретним чином; *катахреза* – троп, який є незвичною метафорою, що сприймається як нагромодження слів; прозопопея, або персоніфікація – троп, суть якого полягає у перенесенні людських ознак (ширше – ознак істот) на неістот, одухотворення, та ін.

Метонімія – це головний троп за суміжністю, суть якого полягає у використанні замість імені предмета його ознаки або назви іншого предмета, що з ним пов'язаний. До тропів суміжності належать ще: *синекдоха* – троп, суть

якого полягає у заміні назви цілого назвою якоїсь його частини або навпаки, та ін.

Надмірне обґрунтування – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила достатності аргументів, коли оратор, намагаючись навести якомога більше аргументів на користь своєї тези, непомітно для себе починає використовувати необґрунтовані, суперечливі, хибні аргументи.

Невербальні засоби оратора – це ті фактори, які присутні в спілкуванні, але безпосередньо не пов'язані з промовою. Оратор повинен враховувати знаки таких мов: жестів і поз, міміки, простору, одягу і кольорів, парамовленнєві характеристики тощо.

Необґрунтований аргумент – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила обґрунтованості аргументів. Різновиди: *"хибний аргумент"* – коли в якості аргументу використовується хибне твердження; *"випередження основи"* – коли в якості аргументу використовується твердження, достовірність якого тільки припускається, однак не встановлюється з необхідністю; *"коло в обґрунтуванні"* – коли для обґрунтування тези використовується аргумент, який, у свою чергу, впливає з цієї тези.

Не підтверджує – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила щодо форми аргументації/критики. Різновиди: *"від сказаного умовно до сказаного безумовно"* – коли аргументами, прийнятими або за певних умов, або в певний час, або в певному місці, обґрунтовують тезу безумовного характеру; *"після цього, отже, з цієї причини"* – коли послідовність у часі сприймається як така, що містить причинний зв'язок; *"хибна аналогія"* – коли наявні обставини, що роблять порівняння недійсним.

Неориторика – це другий етап у розвитку риторики, триває з середини ХХ ст. до нашого часу, засновником її є бельгійський вчений Х.Перельман.

Непряма аргументація – це вид аргументації, в ході якої теза обґрунтовується шляхом встановлення помилковості антитези (*анагогічна аргументація*) або шляхом встановлення неприйнятності конкуруючих з тезою положень (розділова аргументація).

Непряма форма мовленнєвого впливу – це таке використання оратором мовних виразів, коли він має на увазі не тільки те, що він говорить, а й щось більше.

Оратор – це людина, яка переконує інших прийняти певні твердження або виконати певні дії.

Пафос – це засоби впливу, що апелюють до почуттів.

Переконання – це свідомо аргументована дія на інших людей з метою прийняття ними певних тверджень або намірів.

Підміна тези – це помилка, яка виникає внаслідок порушення правила незмінності тези протягом аргументації/критики, коли оратор навмисно замінює положення, яке обґрунтовується в промові.

Предмет риторики – це публічний виступ у процесі комунікації.

Предмет промови – це той фрагмент дійсності, з яким співвідноситься промова.

Приклад – це висловлювання про одиничний факт, що виступає як аргумент для підтвердження тези загального характеру.

Причинна аргументація – це обґрунтування тези шляхом наведення причинно-наслідкового зв'язку між аргументами і тезою.

Промова – мовленеве повідомлення, з яким оратор звертається до аудиторії.

Пряма аргументація – це вид аргументації, в ході якої наводять аргументи, що безпосередньо обґрунтовують тезу.

Пряма форма мовленнєвого впливу – це таке використання оратором мовних виразів, коли він має на увазі лише їх буквальне значення, лише те, що він говорить.

Риторика – це наука про способи підготовки та виголошення ораторської промови з метою певного впливу на аудиторію.

Риторичне запитання – це висловлювання у вигляді запитання, яке не потребує відповіді на відміну від звичайного.

Риторичні фігури – це прийоми виразності, які реалізуються на рівні речення чи одиниці, більшій за речення.

Симптоматична аргументація – це обґрунтування тези шляхом наведення в аргументах певних ознак того, що постулюють у тезі.

Синтаксичне перетворення – це такий прийом, суть якого полягає у виборі потрібного оратору порядку слів у реченнях. Реалізується в промовах через: фігури скорочення, фігури додавання, фігури розташування.

Стратегія оратора – це сукупність тих факторів, визначення яких має розпочинати ораторську діяльність. До них належать: мета, попередній аналіз аудиторії та формулювання головних положень.

Теза – це твердження, в якому оратор намагається переконати аудиторію.

Теоретична аргументація – це обґрунтування тези, в основу якого покладені міркування. Аргументами в ній виступають інші відомі положення, до яких апелює оратор.

Топіка – це вчення про сукупність загальних місць, що виявляють аспекти розробки будь-якої теми.

Тропи – це прийоми виразності, що реалізуються на рівні слова чи словосполучення. Розрізняють такі критерії для утворення тропів: тотожність, схожість, суміжність, протилежність.

Ускладнення мовних конструкцій – це такий прийом, суть якого полягає в тому, що для фіксації певних ситуацій, подій, предметів застосовуються складні для сприйняття та розуміння мовні вирази. Різновиди цього прийому: *безглуздий аргумент* – прийом, коли оратор у своїй промові пропонує певний набір фраз, які не мають смислу; *помноження аргументів* – прийом, коли оратор один і той самий аргумент повторює декілька разів у різних формулюваннях, та ін.

Фігури додавання – це риторичні фігури, суть яких полягає у повторі якихось елементів промови. До них належать: *анафора* – фігура додавання, що полягає у повторі початкових частин суміжних речень; *епіфора* – фігура додавання, що полягає у повторі кінцевих частин суміжних речень;

гомеотелевтон – фігура додавання, що полягає у початковому римуванні, звуковому повторі окремих частин слів у реченні; *кіклос* – фігура додавання, що полягає у повторі початку й кінцівки речення; *хіазм* – фігура додавання, що полягає у "хрестоподібному" поєднанні елементів речення, та ін.

Фігури збільшення – це риторичні фігури додавання, суть яких полягає в наданні предмету тих елементів, яких він не містить. До них належить насамперед гіпербола – навмисне перебільшення якості, значущості певного предмета.

Фігури зменшення – це риторичні фігури скорочення, суть яких полягає у відсіканні від предмета якихось частин. До них належить насамперед літота – навмисне зменшення якості, значущості певного предмета.

Фігури розташування – це риторичні фігури, суть яких полягає у незвичайному розташуванні елементів промови. До них належать: *інверсія* – фігура розташування, що означає використання незвичайного порядку слів у реченні; *паратеза* – фігура розташування, що означає вставку в завершену синтаксичну структуру певних елементів для закріплення саме того значення, яке оратор бажає донести до аудиторії; *парцеляція* – фігура розташування, що означає розчленування речення з винесенням за його межі тих елементів, які посилюють основну думку, та ін.

Фігури скорочення – це риторичні фігури, суть яких полягає у пропущенні якихось елементів промови. До них належать: *апосіопеза* – фігура "замовчування", коли оратор свідомо не до кінця висловлює думку, розраховуючи на те, що слухачі самі здогадаються, про що він хотів повідомити; *асиндетон* – фігура скорочення, що означає пропуск сполучників; *еліпсис* – фігура скорочення, що означає пропуск якогось члена речення, який можна відновити з контексту, та ін.

Форма (схема) аргументації – це спосіб зв'язку аргументів і тези.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Риторика. – Львів., 2001.
2. Бобир О.В. Етикет учителя. – К., 2009.
3. Зубенко Л. Г. Ораторське мистецтво : практ. посіб. / Л. Г. Зубенко. - К. : Парлам. вид-во, 2002. – 115 с.
4. Зубков М. Г. Сучасне ділове мовлення / М. Г. Зубков. – Х. : Книжк. клуб "Клуб сімейного дозвілля", 2007. – 448 с.
5. Калініна І.П. Виразне читання. Методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. – Чернігів, 2008.
6. Ковалевська Т. Ю. Основи ефективної комунікації : навч. посіб. / Т.Ю.Ковалевська, С.А.Бронікова. – Одеса : Фенікс, 2008.
7. Колотілова Н.А. Риторика. – К., 2007.
8. Коні А.Ф. Поради майбутнім вчителям. – К., 2009.
9. Мацько Л.І. Культура фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – 360 с.

10. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І.Мацько, О.М.Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.
11. Микитюк М. Факультативний курс з української мови. Риторика. – Х.: Основа, 2007.
12. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. : В.Яременко, О.Сліпушко. – 2-ге вид., випр. – К. : Аконіт, 2007.
13. Олійник О.Б. Риторика : навч. посіб. / О. Б. Олійник. – К. : Кондор, 2009. – 170 с.
14. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навч. посіб. / Г.С.Онуфрієнко. – К. : Центрнавч. л-ри, 2008. – 592 с.
15. Павленко Л.І. Ознаки діалогічного мовлення в публічних промовах (на матеріалі сучасної англійської мови) [Електронний ресурс] / Л.І.Павленко, О.О.Мангушева. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1853/1/4.pdf>
16. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. / Я.Радевич-Винницький. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 291 с.
17. Риторика: підручник / З. Й. Куньч, Г.П.Городиловська, І.Д.Шмілик. – 2-е вид., допов. – Львів : Львівська політехніка, 2018. – 496 с. – [ISBN 966-941-159-4](https://doi.org/10.26907/2542-0412.2018.159-4).
18. Сагач Г.М. Словник основних термінів та понять риторики : навч. посіб. / Г.М.Сагач. – К. : МАУП, 2006. – 280 с.
19. Сербенська О.А. Інтерфедеми в усному публічному мовленні та способи їх подолання [Електронний ресурс] / О.А.Сербенська. – Режим доступу : <http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/jur6/ser.htm>
20. Словник-довідник літературознавчих термінів: А–Я / упоряд. О.В.Бобир, В.Й.Буденний, О.Б.Мамчич, Н.П.Нікітіна; за ред. О.В.Бобиря. – Чернігів: Десна Поліграф, 2016. – 132 с.
21. Спанатій Л.С. Риторика : навч. посіб. Для вищ. навч. закл. / Л.С.Спанатій. – К.: Видавн. дім “ІнЮре”, 2008.
22. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т.К.Чмут, Г.Л.Чайка. – 6-те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Інтернет, електронні посібники та підручники, навчальні посібники, публікації в наукових журналах і збірниках тощо:

6. <http://www.mon.gov.ua/> – сайт Міністерства освіти та науки України.
7. <http://www.intellect-invest.org.ua> – Портал сучасних педагогічних ресурсів.
8. <http://www.library.kr.ua/libworld/elib.html> – бібліотеки в Інтернеті.
9. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського
10. <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ep.html> – електронний фонд наукових публікацій.

ЗМІСТ

Переднє слово.....	3
Навчальна програма курсу «Риторика».....	4
Робоча програма курсу «Риторика».....	9
Плани практичних занять курсу «Риторика».....	18
Тести для перевірки засвоєних знань.....	22
Аналіз усної розгорнутої відповіді.....	28
Теми рефератів.....	29
Питання до заліку.....	30
Ключі до тестів.....	32
Короткий словник термінів.....	32
Рекомендована література та інформаційні ресурси.....	37

Навчально-методичне видання

Мамчич Олена Борисівна, Калініна Ірина Павлівна

РИТОРИКА

Навчально-методичний посібник для студентів
факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Комп'ютерна верстка та макетування – І.В.Бурнос

Мамчич О.Б., Калініна І.П.

Риторика. Навчально-методичний посібник для студентів факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв. – Видання 2-ге, доповнене. – Чернігів, НУЧК, 2020. – 40 с.

Проаналізовано концепцію та основні напрямки створення інноваційної технології навчання, що є побудованою за принципом модульності змісту процесу вивчення дисциплін лінгвістичного циклу педагогічного вишу у контексті НУШ. Освітню технологію розроблено на кафедрі мов і методики їх викладання факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка. Основою її є принципи самостійної роботи студентів та індивідуально орієнтована модель засвоєння навчального матеріалу.

Для студентів і викладачів педагогічних ВНЗ.

УДК 808.5(075.8)
ББК Ш7я73